

Outakosken osakaskunta
Ilmari Tapiola. Ringi, 99980 Utsjoki

Utsjoki 8.4.2022

Utsjoen kk:n yhteisen vesialueen osakaskunta
Mika Aikio, Äimäjoentie 7, 99980 Utsjoki

Vetsikon osakaskunta
Sauli Sarre Hoitokunnan vara pj.

Tenonlaakson yrittäjät Ry
Vuokko Mikkola

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö 27.4.2022

Lausunto, Hallituksen esitys (HE 56/2022 vp) laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä vuonna 2022

Hallituksen esityksen alussa on todettu Suomen ja Norjan yhdessä toteuttamaa lohikannan säätelyä varten annetussa tieteellisessä neuvossa (Status of the Tana/Teno River salmon populations in 2021 –raportti) suosituksena on lohen kalastuksen lopettaminen kokonaan tai sen **merkittävä rajoittaminen kalastuskaudella 2022**. Me allekirjoittaneet lausunnon antajat emme hyväksy lohenkalastuksen kieltämisestä kokonaan Tenojoen vesistössä vuonna 2022. Vuoden 2021 täysikiellon jälkeen lohikantojen suojelussa riittää merkittävä rajoittaminen kalastuskaudelle 2022. Tenojen vuonna 2017 voimaan tulleen kalastussopimuksen tavoitteena oli kalastuskuolevaisuuden leikkaaminen 30 %:lla ja tämä on jo toteutunut vuosina 2017 - 2020.

Nyt käsiteltävänä oleva asiaa koskee saamelaiden perustuslaissa suojattua oikeutta kalastukseen. Tästä syystä lakiesitystä tulee käsitellä perustuslakivaliokunnassa. **Suomen perustuslain 17 § 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaiden kulttuurina ja perinteisinä saamelaisina elinkeinoina pidetään poronhoitoa, kalastusta, metsästystä** (HE 248/1994 vp ja PeVM 17/1994 vp). Korkein oikeus on 13.4.2022 antanut kaksi ratkaisua KKO 2022:25 ja 2022:26, joissa on vahvistettu saamelaiden perustuslain 17 § 3 momentin mukaiset oikeudet. Korkeimman oikeuden päätökset ovat merkittäviä myös sikäli, että niiden perusteluissa on viitattu kansainvälisiin alkuperäiskansojen oikeuksia koskeviin sopimuksiin, jotka velvoittavat myös Suomen valtiota. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys (HE 56/2022 vp) on ristiriidassa edellä mainittujen korkeimman oikeuden ennakkopäätösten kanssa ja valitettavasti asiassa on sivuutettu myös alkuperäiskansojen oikeuksia koskevat sopimukset.

Lohenkalastus Tenon vesistöissä liittyy kiinteästi saamelaiseen kulttuuriin. Kalastusmahdollisuuden turvaaminen edes pienimuotoisesti on elinehto Utsjoen jokisaamelaiden kulttuurin säilymiselle ja kehittymiselle. Vuodelle 2022 on esitetty jo toista perättäistä totaalista kalastuskieltoa ja mikäli se nyt hyväksytään, niin tulevana

vuosina on taas helpompi toimia samoin. Jokainen lisävuosi on uhka Tenon vesistön saamelaisten kalastuskulttuurin säilymiselle. **Ulkoministeriö on maa- ja metsätalousministeriölle tässä asiassa antamassaan lausunnossa painottanut saamelaisen kulttuurin suojan merkitystä.** Valitettavasti tätä ei ole huomioitu asian jatkovalmistelussa.

Suomen puoleisissa Tenon sivuvesistöissä etenkin Utsjoen, Vetsijoen ja Kuoppilasjoen lohikannan tila ja poikastuotanto on tutkimustulosten perusteella kohtuullisella ja jopa hyvällä tasolla koko 2000-luvulla jo ennen vuoden 2021 kalastuksen täyskieltoa. Perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisten perusoikeutena on ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan, jonka yhtenä osana on oikeus kalastamiseen. **Perusoikeuksien yleisinä rajoitusedellytyksinä ovat rajoitusten välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus, joita ei Tenon sivuvesistöjen osalta nyt ole olemassa. Tästä syystä Suomen puoleisissa sivuvesistöissä lohien kalastusta ei voida kieltää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.** Hallituksen esityksessä on todettu, että etenkin Tenojoen isojen latvahaarojen Karas- ja Iesjoen lohikannat ovat selvästi tavoitetasoa heikommassa tilassa ja että kyse on suurikokoisista, usean vuoden merivaelluksen tekevästä emokaloista. **Tenon sivuvesistöihin nouseva lohi on pääosin yhden merivaelluksen tehneistä pienistä lohista, joiden tila ei ole samalla tavalla heikossa tilassa kuin Tenon pääuoman sekä Karas- ja Iesjoen suurikokoiset lohet.** Hallituksen esityksessä on myös arvioitu, että useamman merivuoden lohien nousu vuonna 2022 jää vähäiseksi, koska yhden merivuoden lohia on palannut mereltä niukasti kahtena edellisenä vuonna. Tämä oletus ei anna mitään faktatietoa ennustettaessa Tenon sivuvesistöihin nousevien yhden merivuoden lohien määrää.

Tenon vesistöjen ja rantakiinteistöjen omistajina ovat suurimmaksi osaksi saamelaiset. Paikkakunnalle edelleen asuvat saamelaiset omistavat alueista selvästi yli puolet. Seuraavaksi suurimpana omistajaryhmänä ovat paikkakunnalta pois muuttaneet saamelaiset. Muutoin kun perintönä omistuksensa saaneiden ulkokuntalaisten osuus on vajaan 10 %. Omistukset huomioidenkin saamelaisten lohienpöydän salliminen kesällä 2022 on perusteltua.

Hallituksen esityksessä on todettu, että jos lohienkalastusta sallittaisiin joissakin Tenojoen sivuvesistöissä, se johtaisi todennäköisesti koko Tenon lohikantojen esiintymisalueen kattavien kalastusrajoitusten huomattavaan purkaantumiseen, jolloin perustuslain 20 §:n mukainen lohikannan suojelutavoite jäisi täyttymättä. Tämä on tarkoitushakuinen oletus, joka ei perustu mihinkään faktaan. Saamelaisten pienimuotoinen kotitarvekalastus ei olisi missään mielessä uhka muiden rajoitusten purkaantumiselle.

Tenon lohikantojen osalta ongelmana se, että mereen vaeltavista poikaisista vain pieni osa palaa joelle. **Lohien ravinnon heikkenemisestä ja kalastuksesta merialueilta on esitetty vain arvioita ja oletuksia.** Nyt tulee keskittyä sen tutkimiseen, mitä Tenon lohelle tapahtuu merellä. Utsjoen kunta on maa- ja metsätalousministeriölle tässä asiassa antamassaan lausunnossa todennut oikeutetusti, että Tenon jokialueen lisäksi rajoituksia tulisi asettaa erityisesti Tenovuonolla, rannikkoalueella ja kauempana Pohjois-Atlantilla. Voimassa oleva Tenon kalastussopimus hyväksyttiin eduskunnassa keuhällä 2017. Norjalaiset olivat sopimusneuvotteluissa luvanneet asettaa rajoituksia Tenon lohien kalastukselle merellä. Heti eduskunnan hyväksymispäätöksen jälkeen Norjan suurkäräjät päätti

olla kieltämättä Tenon lohen merikalastusta. Rajoituksia asetettiin vain neljän kunnan rannikolle, millä on vain marginaalinen merkitys Tenon lohen suojelussa. Lohen poikastuotannosta merkittävä osa tapahtuu Tenon vesistön yläjuoksulla ja Suomen puoleisissa sivuvesistöissä. **Tenon vesistöalueelle nyt esitetty kalastuskielto yhdessä norjalaisten merikalastuksen kanssa johtaa väistämättä siihen, että osakaskunnan vesialueet toimivat ainoastaan poikastuotantoalueita merellä tapahtuvalle kalastukselle. Tämä loukkaa kutuvaltioperiaatetta**, jonka mukaan kansainvälisten sopimusten mukaan kalat pitäisi voida pyytää siinä valtiossa, jossa ne kutevat.

Me allekirjoittaneet lausunnon antajat **emme hyväksy lohenkalastuksen kieltämisestä Tenojoen vesistössä vuonna 2022**. Tenon pääuomaan on perusteltua asettaa merkittäviä rajoituksia suurikokoisten, usean vuoden merivaelluksen tehneiden emokalojen suojelemiseksi. Suomen puoleisiin Tenon sivuvesistöihin asetettavien rajoitusten tulee olla merkittävästi pienempiä, koska niissä lohikannat eivät ole uhanalaisia ja niihin nousevat lohet ovat pääosin yhden vuoden merivaelluksen tehneitä pieniä lohia.

Kalastusrajoituksia voidaan kompensoida asettamalla saaliskiintiöitä. Turistikalastuksen aiheuttamaa kalastuspainetta voidaan helpottaa lyhentämällä vuorokautista kalastusaikaa esim. kuuteen tuntiin.

Teno on saameksi Deatnu eli suomennettuna isojoki. Sen merkitystä saamelaisille on mahdotonta esittää paperilla. Teno on taloudellisten, kulttuuristen, hyvinvoinnillisten ja sosiaalisten kokonaisuuden lisäksi paljon muutakin. Teno on saamelaisille pyhä paikka, joka on mahdollistanut saamelaisten elämän vuosisatojen ajan jokivarressa. Teno ja sen lohi ovat kiinteä osa saamelaista elämää. Tästä syystä muiden kalalajien kalastusmahdollisuudet eivät kompensoi saamelaisten lohenpyynnin menetystä. Toki muiden kalalajien kalastusmahdollisuus on tyhjää parempi.

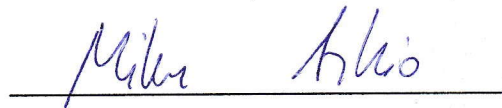
Tenon kalastukselle viime vuosina asetetut rajoitukset ovat olleet niin massiivisia, että niistä aiheutuu merkittäviä taloudellisia menetyksiä Tenon vesistöalueella asuville. Tästä syystä valtion tulee korvata kalastusalueelle, paikallisille osakaskunnille, kalastajille ja matkailuyrittäjille rajoituksista aiheutuvat taloudelliset menetykset. Muiden kalalajien pyynnin salliminen turisteille on vuoden 2021 kokemuksen perusteella taloudellisessa mielessä käytännössä merkityksetöntä.

Utsjoella 9.5.2022

Outakosken kalastuskunta

Kirkonkylän kalastuskunta

Tenonlaakson Yrittäjät ry

Vetsikon osakaskunta

